

ОЦІНЮВАННЯ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У КОНТЕКСТІ ЗАРУБІЖНОГО ПЕДАГОГІЧНОГО ДОСВІДУ

Ключові слова: міжкультурна компетентність (МК), рівень сформованості МК, метод оцінювання МК, модель оцінювання МК.

Міжкультурна компетентність у сучасній педагогічній науковій думці досліджується у контексті світових освітніх тенденцій, міжнаціональних та міжкультурних відносин, фахової підготовки, полікультурної освіти.

Спираючись на визначення, запропоновані вітчизняними та зарубіжними дослідниками (К. Беннет, В. Джонсон, Д. Діерфорд, О. Леонтович, Ю. Рот, А. Садохін, Н. Смірнова, Н. Якса), ми розглядаємо *міжкультурну компетентність* як інтегровану єдність, що включає міжкультурні знання, уміння, навички, розуміння та позитивне ставлення до інших культур, даючи змогу ефективно та адекватно здійснювати комунікативну діяльність у полікультурному середовищі.

За даними комплексного дослідження, проведеного у США Асоціацією міжнародної освіти та Американською радою з питань освіти на основі методу Дельфі, американський науковець Д. Діердорф визначила чотири рівні сформованості МК:

1. Позитивне ставлення до іншої культури; толерантне ставлення до культурних розбіжностей.
2. Міжкультурні знання, уміння і навички, розуміння культурних особливостей; соціолінгвістична компетентність.
3. Сформованість необхідних особистісних якостей: здатність адаптуватись до нового культурного середовища; міжкультурна емпатія; уважність; етнорелятивізм та ін.
4. Здатність до ефективно та адекватно комунікативної діяльності у полікультурному середовищі.

Одним із методів оцінювання МК майбутніх учителів іноземної мови є використання *стандартних тестів множинного вибору*, що містять питання з галузі культури. Такі тести зручні для перевірки, але вони відображають лише рівень фактичних знань, які, здебільшого, мають загальний характер та формуються під впливом культурних стереотипів.

Інший метод полягає у використанні *шкали Лайкерта* (містить градацію ступеню згоди чи незгоди з певним твердженням щодо об'єкта). Цей метод зазнав критики окремих зарубіжних дослідників, оскільки достовірність результатів базується на припущенні, що респонденти мають бажання та уміють здійснювати об'єктивне самооцінювання.

Метод «навчальних контрактів» (з англ. learning contracts). Метод передбачає попереднє обговорення зі студентами змісту навчального матеріалу, способів оволодіння ним, часу, необхідного для цього, визначення прогнозованого рівня сформованості МК та критеріїв його оцінювання. Студент під керівництвом викладача має поставити перед собою завдання, спрямовані на досягнення очікуваних результатів [1, с. 74].

Метод електронних портфоліо. Створюючи такі портфоліо, студенти поміщають туди результати своїх міжкультурних досліджень: статті-роздуми, курсові роботи, фотоматеріали та інші задокументовані свідчення їх продуктивної праці. Існує спеціальне програмне забезпечення, яке дає змогу оцінювати результати навчання студентів.

Метод написання критичних статей (есе). У спеціальних електронних журналах та блогах студенти виражають своє ставлення до тих чи інших культурних явищ, обґрунтовують власну позицію, описують процес та результати співпраці з представниками інших культур, пов'язують повсякденний досвід міжкультурної комунікації з вирішенням актуальних соціальних та культурних проблем.

Метод спостереження. Метод використовується для оцінювання МК студентів на основі аналізу їх поведінки у процесі повсякденної міжкультурної комунікації, наприклад, під час перебування з сім'єю іноземців, навчання з викладачем із зарубіжного університету тощо.

Метод непрямих доказів. Метод полягає в організації опитувань, анкетувань, індивідуальних та групових інтерв'ю, бесід у фокус-групах, аналізі записів у навчальних планах студентів.

Об'єктивність більшості з охарактеризованих вище методів залежить від добросовісності та чесності самих студентів, їх бажання ділитись власним досвідом міжкультурної комунікації.

Французький дослідник Ф. Дервін пропонує використання моделі оцінювання МК студентів, яка базується на трьох основних поняттях – національна ідентичність, дискурс, адекватна реакція, і може використовуватись для самооцінювання, експертного оцінювання та групового оцінювання. Кожне з цих понять відображає окремий аспект МК.

Свідченнями сформованості МК відповідно до першого аспекту (національна ідентичність), на думку Ф. Дервіна, є: здатність учасника комунікативного процесу, представляючи групову чи національну ідентичність, адаптувати свій дискурс до певного контексту чи співрозмовника для досягнення поставлених комунікативних цілей; уміння помічати та аналізувати прояви національної ідентичності у власному дискурсі та дискурсі співрозмовника; уміння уникати власного позиціонування чи сприйняття співрозмовника через призму національних образів, стереотипів, узагальнень чи перебільшень [2].

Під час оцінювання МК відповідно до другого аспекту (дискурс) за основу береться здатність розпізнавати та адекватно сприймати особливості комунікативного дискурсу. У комунікативних ситуаціях, де мають місце етноцентристські, ксенофобські, расистські та інші прояви, важливо уміти «згладити» напруженість, використовуючи засоби вираження модальності, експліцитного перефразування.

Іншим аспектом (адекватна реакція) оцінювання МК є уміння контролювати власні емоції і поведінку; враховувати той факт, що на реакцію співрозмовника впливають його власні емоції і почуття, пережитий досвід, настрій, особисті проблеми та інші психологічні чинники; уникати неприязного ставлення до людини через її фізичну схожість з кимось іншим, специфічний акцент, нетипові звички, ексцентричну поведінку [2].

Варто зазначити, що найбільш об'єктивні результати під час оцінювання МК дає комплексний підхід, який передбачає використання кількох методів одночасно.

Висновки. Отже, зарубіжні дослідники виділяють такі рівні сформованості МК: 1) позитивне ставлення до іншої культури; 2) наявність міжкультурних знань, умінь та навичок, розуміння культурних особливостей; 3) сформованість особистісних якостей: адаптивність, гнучкість, міжкультурна емпатія та ін.; 4) здатність до ефективної та адекватної комунікативної діяльності у полікультурному середовищі. До методів оцінювання МК належать: використання стандартних тестів множинного вибору, використання шкали Лайкерта, методи «навчальних контрактів», електронних портфоліо, написання критичних статей (есе), спостереження, використання непрямих доказів. Модель оцінювання МК Ф. Дервіна базується на трьох основних поняттях: національна ідентичність, дискурс, адекватна реакція. Найбільш об'єктивні результати під час оцінювання МК дає комплексний підхід, що передбачає використання кількох методів одночасно.

Література

1. Deardorff D. Assessing Intercultural Competence / D. Deardorff // New Directions for Institutional Research. – Wiley Periodicals, Inc, 2011. – No. 149. – P. 65-79.
2. Dervin F. Assessing intercultural competence in Language Learning and Teaching: a critical review of current efforts [Електронний ресурс] / F. Dervin. – Режим доступу: <http://users.utu.fi/freder/Assessing%20intercultural%20competence%20in%20Language%20Learning%20and%20Teaching.pdf>. – Загол. з екрану. – Мова англ.